

Expositie nazi-kunst moet tot nadenken aansporen

'Artige Kunst' in Museum unter Tage in Bochum

Achtergrond - 16 december 2016 - Auteur: Sam de Graaff

Kunst uit de tijd van het naziregime wordt bijna niet tentoongesteld in Duitse kunstmusea. Gebeurt het wel, dan leidt dat steevast tot discussie. Nu komt Museum unter Tage in Bochum in Noordrijn-Westfalen met de tentoonstelling 'Artige Kunst', te vertalen als 'brave kunst'. Curator Katharina Zimmermann licht de tentoonstelling telefonisch toe. "Dit is echt een nieuwe stap."

Tijdens het naziregime moest kunst voldoen aan de idealen van de partij. Hitler liet vanaf 1937 alle musea zuiveren van zogenoemde 'entartete' kunst; ontaarde, gedegenereerde, on-Duitse kunst. Alle dadaïstische, impressionistische, expressionistische en surrealistische kunst en werken uit de nieuwe zakelijkheid werden in beslag genomen. Duizenden schilderijen werden in Berlijn verbrand. In München werd een tentoonstelling met deze 'ontaaarde' kunst ingericht. Tegelijkertijd kwam er, ook in München, een tentoonstelling met door de nazi's geaccepteerde kunst: natuurgetrouw vastgelegde landschappen, heroïsche figuren en gezonde lichamen waren hier onder meer te zien.

De als 'entartet' bestempelde kunst werd na de Tweede Wereldoorlog gerehabiliteerd, de nazikunst was het omgekeerde lot beschoren. Een groot deel ging naar de VS. In de jaren tachtig en negentig kwam de kunst terug naar Duitsland. Het verdween in depots, bijvoorbeeld van het Deutsches Historisches Museum in Berlijn. Het naziregime was iets voor een geschiedenismuseum, niet voor kunstmusea.

Reflecteren

Curator Zimmermann van Museum unter Tage vindt dat de nazikunst juist ook in kunstmusea te zien moet zijn: "De naoorlogse kunstwereld had er heel anders uitgezien zonder de nazi-kunst en zonder de Tweede Wereldoorlog", legt ze uit. De Duitse kunstwereld moet volgens haar worden geconfronteerd met het verleden. "Er waren gruwelijkheden, er was genocide, maar we moeten het er wel over hebben."

Museum unter Tage stelt nazikunst tegenover 'entartete' kunst. "We confronteren de twee altijd, om zo de kwaliteit van de 'ontaarde' kunst aan te tonen", vertelt Zimmerman. Om de context duidelijk te maken, hebben de curatoren ook foto's van concentratiekampen in de tentoonstelling opgehangen. "Je moet onthouden dat tijdens het maken van deze kunst massamoorden plaatsvonden."

'Ze lieten de problemen die er waren niet zien. Dat is ook een manier om het regime te steunen'

"Vanaf het moment dat de oorlog begon, kon geen kunstenaar volhouden dat hij of zij niet wist wat er gebeurde", gaat Zimmerman verder. Een deel van de kunstenaars maakte propaganda, een ander deel steunde het regime op indirecte wijze. "Ze lieten de problemen die er waren niet zien. Dat is ook een manier om het regime te steunen." Kunstenaars zagen volgens Zimmerman hun collega's verdwijnen. Die werden opgepakt, verjaagd of ontslagen als zij zich niet naar de wensen van het regime gedroegen.

Hitlers museum

Hitler verzamelde kunst voor zijn gedroomde kunstmuseum in Linz. De werken die hij daarvoor verzamelde (naast propaganda-kitsch ook belangrijke werken van oude meesters) zijn online te bekijken in [een databank](#)

Zimmerman vindt het tonen van de nazikunst juist nu relevant. "We zien wat er op dit moment gebeurt in Engeland, Nederland, Duitsland en Polen", zegt Zimmerman. "De partij Alternative für Deutschland (AfD) gebruikt woorden als 'völkisch'. Dat is nazi-jargon!" Ze trekt parallellen tussen de nazikunst en de manier waarop rechtse bewegingen in Europa werken. "Deze tentoonstelling is er ook om die bewegingen beter te begrijpen", legt ze uit.

Gevoelig thema

Het tentoonstellen van nazikunst ligt in Duitsland altijd gevoelig. Eind jaren tachtig ondertekenden honderden kunstenaars en museumdirecteuren de oproep 'Keine Nazi-Kunst in unsere Museen'. Sindsdien zijn er meerdere tentoonstellingen met nazikunst geweest, die stuk voor stuk zorgden voor discussie. Vaak waren dat tentoonstellingen met werk uit eigen collectie, legt Zimmerman uit, terwijl Museum unter Tage kunst uit heel Duitsland heeft verzameld.

'Iemand zei dat we met onze tentoonstelling de Derde Wereldoorlog zouden veroorzaken'

Alexander von Berswordt-Wallrabe, oprichter en directeur van Museum unter

Tage, was zich ervan bewust dat het tonen van de nazi-kunst ook als een rehabilitatie kan worden beoordeeld. Daarom heeft hij ervoor gekozen ze te tonen in dialoog met een werk van een destijds verketterde kunstenaar, vaak met een zorgelijke thematiek.

Von Berswordt-Wallrabe, telg van een rijke adellijke familie, zet zich er al decennia voor in dat kunst niet alleen voor de elites is, maar ook relevant is voor gewone burgers en een rol kan spelen in hoe mensen nadenken over maatschappelijke thema's. Het museumcomplex dat hij op het landgoed van zijn familie liet bouwen is nauw verbonden aan de Ruhr-Bochum Universiteit. De kunststudenten van de universiteit doen in het museum werkervaring op.

Von Berswordt-Wallrabe had graag gewild dat de tentoonstelling ook nog in een van de grote Duitse musea, in Berlijn of München, te zien was geweest. Dat is hem niet gelukt. De tentoonstelling reist wel door naar Rostock en Regensburg.

Volgens Zimmerman komt er veel respons op de tentoonstelling. "De reacties lopen uiteen van mensen die ons steunen tot mensen die zeggen dat we dit niet kunnen doen", vertelt ze. "Tot nu toe zijn er wel discussies geweest, maar dat was vooral met oudere bezoekers. Iemand zei dat we met onze tentoonstelling de Derde Wereldoorlog zouden veroorzaken. Maar de meerderheid is tevreden met de manier waarop we de tentoonstelling hebben ingericht."

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel:

<https://duitslandinstituut.nl/artikel/19328/expositie-nazi-kunst-moet-tot-nadenken-aansporen>